

Fører domstolenes begrepsforvirring til justismord?

Rune Fardal , Psykologi student, Februar 2010, oppdatert 13.2.2010

"Rettferdigheten er blind" påstås det! Noen ganger kan manglende bevissthet og forståelse av viktige begreper gjøre domstolene blinde for nettopp den samme rettferdighet. Kåre Willock tar opp denne problematikken i en kronikk i VG, 9.2.2004 der han stiller spørsmålet *Lærer vi nok av rettsskandaler?* Han stiller et alvorlig spørsmål ved domstolenes manglende evne til å kritisk vurdere ekspertenes rolle i domstolene. Dommere synes mangle en selvstendig og kritisk tilnærming til de påstander som fremsettes og især grunnlaget for dem. Utsagnet om at det ikke lyves så mange steder som i norske rettssaler er ikke ubegrunnet. Når alvorlige feil blir dokumentert synes domstoler og påtalemyndighet mer fokusert på selvbeskyttelse enn kritisk reflektere om avgjørelsen var riktig eller ikke. Mens det ellers er viktig å lære av feil, synes domstolenes egne feilvurderinger, ikke mane til samme ettertanke. En rekke begreper er i bruk i det juridiske vokabular, hvis innhold og definisjon bare i liten grad avspeiler den setting de blir brukt. Begreper tillegges innhold ofte fjernt fra den konkrete saks innhold og problematikk.

Enhver tvil skal komme tiltalte til gode fremstår tomt og uten innhold slik tidligere lagmann Lange Nielsen avslører et trettitalls justismord mot fedre, på bakgrunn av usanne påstander om overgrep mot barn (Brattholm/Eskeland 2008). Dette ble beskrevet som toppen av isfjellet hva gjaldt justismord i denne typen saker. Bjugsaken og en rekke tilsvarende saker underbygger den samme

problematikk innen domstolene. Til felles har de alle at de stolte blindt på en eller flere "eksperter", som man i ettertid dokumenterte ikke hadde belegg for sine bastante påstander. Allikevel ble ingen av disse "eksperter" ansvarliggjort. Frasen var at "Dette må vi ta lærdom av" og så var det ansvar pulverisert. I virkelighetens rettsnorge kommer ikke tvilen tiltalte til gode, den legges til hans byrde! Det avspeiler en ukritisk tro på sakkyndiges ufeilbarlighet.

Vitenskapelig metode er bygget på et fundament om at faglig arbeide skal kunne etterprøves. Vitenskapelig metode skiller seg således fundamentalt fra juridisk metode, som aldri etterprøves. Mens det innen vitenskap er et ufravikelig krav av etterprøvsbarhet for å sikre den best mulige validitet, finner man ingen slik tenkning innen det juridiske perspektiv. Der vitenskapelige arbeider gjennomgås av flere andre for å heve kvaliteten, blir dommer avgjort av de få i lukkede rom. Gang på gang ser man det dokumentert, at domstolenes antagelse av egen ufeilbarlighet, legger alvorlige hindringer i veien for gjenopptagelse av grove justismord. For påtalemyndighet og domstolene synes behovet for å skjule egne feil, større enn at tvilen skal komme tiltalte til gode! Profilerte saker har vist hvilke hindringer domstoler søker legges i veien for avsløringer av egne feil.

Juridisk metode bygger på et underliggende behov for autoritet og ufeilbarlighet stikk i strid med vitenskapelig metode. Problemene blir da også meget synlige der vitenskapen møter jussen! Dommere er vant til å anta at tidligere dommer er korrekte og tolker sakkyndiges beskrivelser på samme måte. Der vitenskapen søker falsifisere, søker dommere bekreftelse. Det må gå galt, slik det gjør i en rekke saker når sakkyndige psykologer er premisser for en dom. Når den sakkyndige i tillegg svikter vitenskapelig metode, ja da er justismord et faktum. Det jurister og en del sakkyndige har til felles er det totale fravær av selvkritikk. Sakkyndige rapporter undras innsyn gjennom taushetsbelegg, hvilket strider fullstendig mot vitenskapelig metode. En slik rapport er pseudovitenskap! Slik kan udugelige sakkyndige påføre barn ubotelig skade i mange år, med millioner i inntekt! Mens målet i vitenskapelig tenkning er å få de mest mulig valide svar, synes målet hos domstolene å unngå avsløring av egne feil. Når premissene er taushetsbelagt forblir justismord uoppklarte .

Status quo er et sentralt begrep i saker med barn. Begrepet handler utelukkende om tid, men tillegges feilaktig et kvalitativt innhold. Tiden et barn lever med en omsorgsperson sier intet om kvaliteten på denne omsorgen. Allikevel bruker domstolene det som et uttrykk for kvalitet. Et barn kan leve lenge med en psykopat uten at det, er det minste bra for et barn. Tid er bare en abstrakt størrelse, kvalitet er konket. Typisk for domstolenes argumentasjon er : "*Når det gjelder NN er retten av den oppfatning at han bør bo fast hos sin mor. NN har bodd med mor siden han var født...*". Kvaliteten på mors omsorg sier *status quo* ingenting om. Josef Fritzl i Østerrike bodde og med sin mor siden han var født, vi kjenne alle den tragedien!

Tiden sier intet om kvalitet, uten at man vurderer hva som skjer, mens tiden går.

Omsorgens kvalitet er viktigere enn tiden hos omsorgspersonen. Det kan det synes som om domstolene ikke har en slik forståelse. Det er derfor barn i dysfunksjonelle miljøer kan klare seg, om de har kontakt med en annen voksen som evner speile barnet. Selv om slik speiling er kortere i tid, er den kvalitativt bedre og er i mange tilfeller viktige årsaker til det man kaller løvetannbarn og resiliente barn, barn som mot alle odds klarer seg tross dårlige forutsetninger. De har hatt en voksen eller venn som kunne bekrefte dem selv.

Ro er et annet begrep vi ofte finner i domsavsigelser som gjelder barn. Domstolene argumentasjon synes bygge på at det er viktigere for barn at det blir ro, rundt fattede vedtak, enn at vedtaket som sådan er kvalitativt godt for barnet. I konkrete barnefordelingsaker hvor det var dokumentert alvorlig svikt i omsorgen hos den barnet bodde med, var domstolene mer opptatt av ro rundt fattede vedtak, enn at vedtaket som sådan var bygget på en vurdering av hva som var kvalitativt best for barnet. Kritisk vurdering av tidligere dommer eksisterer ikke i domstolene. Dommere tar automatisk for gitt at de er korrekte! Dette underbygger en oppfattelse av egen ufeilbarlighet som antagelig speiler en frykt for redusert autoritet. Faktum er at det svækker domstolenes autoritet. Holdningen synes være, heller dømme en uskyldig enn innrømme egne feil, noe som klart strider mot at tvil skal komme den tiltalte til gode.

Barnets beste er et annet begrep som flittig benyttes til tross for at det ikke finnes en eneste definisjon som avgrenser begrepet. Barnets beste er utvilsomt knyttet mer mot **kvalitet** på omsorg, enn tid med omsorgsperson, slik status quo er. Kvaliteten på omsorgen kan måles bla. gjennom tilknytning til omsorgsperson. Tilknytning måles i 4 ulike størrelser,

1. *trygg,*
2. *engstelig/ambivalent*
3. *engstelig/unnvikende*
4. *dissorganisert.*

De tre sistnevnte har negativ kvalitet. Tilknytningsteorien handler om båndet fra den svakeste til den sterkeste (Broberg & al. 2008). Når denne tilknytningen går andre vegen, og den voksne utnytter barnet for egne følelsesmessige behov oppstår en usunn bindingsrelasjon. Barnets beste er avspeiles således i et kvalitativt uttrykk for trygg tilknytning. De andre tilknytningsformer er ikke barnets beste. Omsorgspersonens evne til innlevelse, empati og speiling av barnet kommer til uttrykk i tilknytningens kvalitet.

I domstolene synes disse viktige begreper blandes sammen på en måte som ofte ender tragisk for barn. Et barn som vokser opp med en narsissistisk omsorgsperson har små sjanser for å komme ut av et slikt dysfunksjonelt miljø fordi *status quo*, *ro* om vedtak, og en manglende forståelse av innholdet i *barnets beste* legger alvorlige hindringer i vegen. Konkrete barnefordelingsaker som har vart i mer enn 10 år, med 5-6 rettsaker viser dette mønster meget klart. Mens barna havner i psykiatrien fortsetter den ene dommer etter den andre å bygge sin vurdering på at

foregående antagelse var korrekt uten den minste evne til kritisk vurdere kvalitet. Domstolenes misforståtte oppfattelse om at tid uttrykt som status quo og ro om vedtak, er til barnets beste, ødelegger mange barns mulighet til å komme ut av dysfunksjonelle miljøer og over i gode omsorgssituasjoner.

Mens vitenskapen er selvkorrigerende, er domstolene selvbeskyttende. I England måtte 258 dommer rundt krybbedød og fengsling av foreldre, gjenopptas fordi man fant at professor Meadows "metode" ikke holdt vitenskapelig mål. Vi ser det samme i Torgersensaken i Norge. Professor Per Brantzæg og en rekke andre akademikere viste at bevisene ikke holdt vitenskapelig mål. Slik korrigerer vitenskapen seg selv, mens de samme opplysninger møtte massiv stillhet og motarbeides av domstolene.

Særlige grunner er et annet begrep (bl. § 64) som ofte knyttes til *status quo*. For å flytte et barn fra en omsorgssituasjon til en annen, må det foreligge såkalte *særlige grunner*. I en Tingrettsdom fra 2007 (sak nr: 06-136525TVI), ble dette definert som *"...et forsterket uttrykk for de samme tanker som ligger bak status quo prinsippet"*. Men særlige grunner er ikke knyttet mot status quo, for tiden i seg selv er ingen særlig grunn dersom man ikke ser på kvaliteten som utspiller seg i tiden som går.

En lagmannsrettsdom fra 2008 (sak.nr: 08-006448SI) definerte *særlige grunner* slik: *"... ikke sterke grunner, men påviselige og konkrete grunner"*. Gulating lagmannsrett (2008) beskrev dette slik: *"Formålet med kravet om "særlige grunner" er i følge lovforarbeidene å skape en viss ro om den avgjørelse som er truffet."* Problemet kommer når avgjørelsen ikke skaper forventet ro rundt barnet, da opprettholdes vedtaket for vedtakets skyld. Skal argumentet om ro rundt avgjørelser ha noen mening jmf. barnets beste, må avgjørelsen bygge på kvalitative mål og ikke tid i seg selv.

Barnets beste kan i en del saker stride fundamentalt mot *status quo* og *ro*. Eksempelet der et barn blir boende hos en narsissistisk forelder fremfor den normale er typisk. *Status quo* tilsier ro rundt domstolens vedtak med tragiske følger for barnets utvikling, mens *barnets beste* tilsier umiddelbar flytting! Jmf. barneloven § 48 er det *barnets beste* som er det avgjørende. Da blir det med undring man gang på gang ser at gjentakelse av tidligere feil, gjennom opprettholdelse og henvisning til tidligere uriktige vedtak og dommer, i stor grad preger alvorlige konflikter rundt barn. I Rt. 1997:442, går dette prinsippet igjen: *"Det må likevel kreves mer for å foreta en endring enn det som krevdes for å vinne frem i første sak"*! Hva om første sak var feil? Validiteten av tidligere vedtak synes helt oversett i vurderingen av barnets beste. En må undre seg over om den *ro* domstolene søker, er knyttet til en frykt for avsløring av egne feilvurderinger og dermed som en trussel mot behovet for autoritet.

En slik holdning fra domstolene synes bygge på en gammel høyesterettsdom (Rt 1953 s. 1374):

"Men et slikt miljøskifte har en meget alvorlig innflytelse på mindre barn ganske særlig hvis dette medfører at barnet samtidig mister kontakten med de mennesker det

har knyttet seg til. For en normal utvikling av barns følelsesliv er det av avgjørende betydning at barnet opplever en varm følelsesbinding til oppdrageren, og at det ikke har stadig skiftende oppdragere. Dette er så alminnelig anerkjent at barnepsykologer og barnepsykiatere endog er av den anskuelse at det er bedre for et barn å forbli i et miljø der på forskjellig vis er uheldig for barnet enn å bli flyttet til et mere gunstig miljø, hvis dette siste medfører at barnet mister kontakten med en oppdrager som det er følelsesmessig bundet til"

Hvis dette er forståelsen, hvorfor overser barnevernet dette gang på gang? En rekke barn forteler at de stadig flyttes fra den ene til den andre! Her begår domstolen en alvorlig feilslutning. Man overser fullstendig **kvaliteten** på omsorgen. I sin ytterste konsekvens sier høyesterett her at det er bedre å bo med en psykopat, enn en normal forelder fordi man vektlegger tilknytning løsrevet fra dennes kvalitet! Dette er et uttrykk for en blind tro på det biologiske prinsipp, løsrevet fra *barnet beste*. Tid uttrykt som *status quo* blir feilaktig tillagt *kvalitet*. Høyesterett har rett i at stadig flytting ikke er bra, men det kan ikke begrunnes i den "følelsesmessige tilknytning" uten at denne tilknytnings kvalitet er vurdert. **Barn knytter seg også til voldelige foreldre!** Og den tilknytning kan være sterk (avhengighet) men svært skadelig. begrunnelsen må være at det følelsesmessige båndet er kvalitativt godt, noe som igjen er helt løsrevet fra status quo og tid!

Det avgjørende må være hvilken **kvalitet** barnets følelsesmessige tilknytning har. Igjen er det fullt mulig for et barn å være sterkt følelsesmessig knyttet (avhengig) til en omsorgsperson uten at denne tilknytningen er bra for barnet! I narsissistisk dynamikk gjøres barnet avhengig av sin omsorgsperson på en usunn måte, ved at barnet læres opp til å speile den voksne, barnet blir den voksnes narsissistiske supply! Domstolene synes se bort i fra en slik kvalitetsvurdering.

Forskning forteller oss at i saker som er gjengangere i domstolene, der konfliktnivået er høyt og det ikke er mulig får til løsning, har minst en av foreldrene en personlighetsforstyrrelse (Rønbeck 2006). Professor Frode Thuen (2004:80) beskriver også at personlighetsavvik synes særlig utbredt i de mest konfliktfylte sakene. I en naiv tro på at avsløring av slik adferd vil øke barnets konflikt, unnlater domstolene ofte å undersøke slike for barnet alvorlige forhold. I en konkret sak ønsket begge partene en slik vurdering av hverandre. Også barnevernet ønsket en slik vurdering av partene. Gulating lagmannsrett skrev 29.10.2008 følgende:

"Barnevernet viser til at det er svært viktig at ansvaret om å velge mellom foreldre nå kan flyttes fra barna, og at det "derfor" anbefales en ny sakkyndig personlighetsvurdering av begge parter. Lagmannsretten kan ikke se at dette vil bli en umiddelbar og nødvendig konsekvens av en slik vurdering. At begge parter er interessert i en slik vurdering, skyldes – som barnevernet også bemerker – at det er en gjensidig forventning om at en slik utredning vil påvise personlighetsforstyrrelse hos den annen part. Dette er ikke avgjørende for lagmannsrettens vurdering. Det er et viktig hensyn å hindre unødig eskalering av voksenkonflikten."

Tydelig er det at det ikke er *barnets beste* som er det avgjørende, men forholdet mellom de voksne. Hva om den ene har en personlighetsforstyrrelse? Narsissist? Borderliner? Psykopat? I strid med barnelovens § 48, blir en subjektiv antagelse om reduksjon av voksenkonfliktens nivå viktigere enn vurdering av den kvalitet barnets omsorgsperson gir. En narsissist med sine manipulative evner vil kunne lure domstolene i årevis, fordi man feilaktig tillegger *status quo* – begrepet, et kvalitativt innhold det ikke har. Dette kombinert med domstolenes vegring mot å innrømme feil er svært skadelige for barn. I alvorlige konflikter blir domstolene selv en premissleverandør for konflikten.

Når domstolene i så stor grad tillegger vesentlige begreper et innhold det ikke er dekning for, skjer justismord. Domstolene burde i større grad bygge sine vurderinger på valide premisser, og ikke på utgåtte tradisjoner, subjektive antagelser og frykt for redusert autoritet.